

1961-01-01

กฎหมายเกี่ยวกับสัตว์

พระราชกฤษฎีกา

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

พระราชกฤษฎีกา (1961) "กฎหมายเกี่ยวกับสัตว์," *Journal of Social Sciences*: Vol. 1: Iss. 2, Article 3.
Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss/vol1/iss2/3>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Social Sciences by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

Chulalongkorn Journal Online

Office of Academic Resources

Chulalongkorn University

Article Information:

To cite this document: พระวรภักดิ์พิบูลย์. (1961). กฎหมายเกี่ยวกับสัตว์.
Faculty of Political Science (JSS), 1(2), 140-149.

Date received:

Date revised:

Date accepted:

License and Terms:

This is an Open Access article under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>). Please note that the reuse, redistribution and reproduction in particular requires that the authors and source are credited.

กฎหมายเกี่ยวกับสัตว์

พระวรภักดีพิบูลย์

คำปรารภ

เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นมาในโลก มนุษย์ได้พบว่าสัตว์นานา ชนิด เกิด มา ก่อน มนุษย์แล้ว สัตว์ที่มนุษย์พบเห็นนั้นปรากฏว่ามีอยู่มากมายทั้งชนิดและจำนวน ที่เลื่อยคลานเดินไปมาบนผืนแผ่นดินก็มี ที่ตำตุตมุตแหวกในสายน้ำก็มี ที่โผบินบินร่อนในอากาศก็มี มนุษย์มองดูสัตว์เหล่านี้สองแง่ (๑) มัน

เป็นสัตว์ที่ร้ายกาจเมื่อมนุษย์เผละ แต่ (๒) มันก็เป็นอาหารอันโอชะรสเมื่อมนุษย์ขำมันได้ การตามล่าฆ่าตีกันระหว่างมนุษย์กับสัตว์จึงมีอยู่ทั้งวันทั้งคืนตลอดเวลานับด้วยแสนปี

วันเวลาอันยาวนานผ่านพ้นมา มนุษย์ฉลาดขึ้นทุกที จนสามารถกำหนดครอบครัวและตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนขึ้นได้ ทำให้มนุษย์มองเห็นสัตว์เพิ่มชนิดอีกแห่งหนึ่ง แง่นีคือการเป็นมิตร มนุษย์มองเห็นสัตว์บางชนิดเป็นมิตรของตน เริ่มต้นจากสุนัขผู้ภักดี มันเดินยอหมอบคลานเข้ามาขอเศษอาหาร แรกก็

อยู่เพียงใกล้ ๆ ภายหลังได้เข้ามาอยู่ในครอบครัวเลย สุนัขประสาตึกก็ว่ามนุษย์ตาไวกว่า หูได้ยินไกลกว่า จมูกได้กลิ่นดีกว่า ทั้งมีความจำกลิ่นแม่นยำกว่า คุณลักษณะเหล่านี้สุนัขจึงทำประโยชน์แก่มนุษย์ในการออกล่าสัตว์ มันติดตามสัตว์ที่เป็นอาหารของมนุษย์ได้ว่องไวและใกล้ชิด มนุษย์จึงได้ประโยชน์จากมันและรักมัน

เมื่อมนุษย์กับสุนัข ร่วมกันล่า สัตว์แล้ว การหาสัตว์จับสัตว์ก็ได้มากขึ้นจนกินไม่หมดในวันหนึ่ง ๆ เหตุนี้นำไปสู่ความคิดของมนุษย์ที่จะกักขังเก็บสัตว์ไว้ กินในวันรุ่งขึ้นหรือวันต่อไป ภายหลังสัตว์ตัวเมียที่จับมาได้ ได้ออกลูกตัวเล็ก ๆ น่ารักน่าเอ็นดู ทำให้พวกผู้หญิงชอบใจอยากได้ลูกของมันไว้ดูเล่น จึงยกเว้นไม่ฆ่าแม่มัน อันนี้เองทำให้มนุษย์เกิดความคิดที่จะเลี้ยงสัตว์ แต่นั้นมาสัตว์ได้เข้ามาสู่วิถีชีวิต ของ มนุษย์ มาก ขึ้น

ทุกที มนุษย์เลี้ยงสัตว์ไว้ดูเล่น เลี้ยงไว้กิน
ตัว เลี้ยงไว้กินไข่ เลี้ยงไว้ใช้งาน และ
ขี้ขี้มันในที่สุด สัตว์เลี้ยงของมนุษย์ได้
กลายเป็นทรัพย์สินของมนุษย์ไปแล้ว

กฎหมายโบราณแบ่งทรัพย์สินออกเป็น
สองประเภทใหญ่ คือ อวิญญาณทรัพย์
(ทรัพย์ไม่มีวิญญาณ) กับวิญญาณทรัพย์
(ทรัพย์มีวิญญาณ) ได้แก่ ทาสและสัตว์เลี้ยง
นี้เอง การแบ่งทรัพย์อย่างนี้ไม่เกิดประโยชน์
อะไร กฎหมายปัจจุบันจึงแบ่งทรัพย์ใหม่ว่า
อสังหาริมทรัพย์ (ทรัพย์เคลื่อนที่ไม่ได้) กับ
สังหาริมทรัพย์ (ทรัพย์เคลื่อนที่ได้) เจ้า
สัตว์ทั้งหลายได้เข้ามาอยู่ในประเภทหลังนี้

เมื่อ สัตว์ ได้ กลาย เป็น ทรัพย์สิน ของ
บุคคล และมันมีประโยชน์ทั้งส่วนรวมและ
ส่วนบุคคล ฉะนั้นแล้ว กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ
สัตว์จึงมีขึ้น เพื่อคุ้มครองป้องกัน สงวน
สิทธิในระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ที่เป็นเจ้า
ของ เพื่อคุ้มครองป้องกันชีวิต สุขภาพ และ
อนามัยของสัตว์ เพื่อป้องกันโรคที่เกิดกับ
สัตว์ หรือสัตว์ทำให้เกิดโรค เราจึงควรมา
ทราบบันเสียที่ว่า กฎหมายไทยเกี่ยวกับสัตว์
มีอะไรบ้าง

ลักษณะ ๑

กฎหมายเกี่ยวกับช้าง

ตอน ๑ เรื่องทั่วไปของช้าง

ช้างแข็งแรงและดุร้าย คุณสมบัติสอง
อย่างของช้าง ได้นำไปสู่ความสำคัญยิ่ง ใน
การใช้ทำสงครามกัน ในสมัยโบราณช้างที่
ฉลาด แข็งแรง และมีลักษณะดี ได้แก่
ช้างเผือกเป็นต้น ใช้เป็นราชพาหนะสำหรับ
พระมหากษัตริย์ทรงกระทำยุทธหัตถี ช้าง
ตำรรมดาใช้สำหรับแม่ทัพนายกอง นำหมู่
เข้าทำร้ายข้าศึก หรือข่มขวัญทหารราบ
หรือลำเลียงปืนใหญ่ ช้างจึงเป็นประโยชน์
มากสำหรับป้องกันประเทศ ไม่ผิดกับรถถัง
ในสมัยปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้เอง ผู้ปกครอง
ประเทศ จึงหวงห้ามมิให้นำ ช้างออกไปนอก
ประเทศ แต่ในอาณาจักรสุโขทัยกลับเปิด
ให้ค้าช้างได้โดยเสรี ดังปรากฏในศิลาจารึก
ของพ่อขุนรามคำแหง (ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๒๘
ถึง ๑๘๓๕) ตอนหนึ่งว่า

“เพื่อนจงว้ไปค้า ชีม้าไปขาย ใครจัก
ค้าช้างค้า ใครจักค้าม้าค้า ใครจักค้าเงื่อน
ค้า ค้าทองคำ”

สุโขทัยเปิดโอกาสให้ค้าช้างค้าม้าได้โดย
มิได้หวงห้าม

ข้างทุกตัวที่อยู่ในราชอาณาจักร เป็น
ของแผ่นดิน หรือของปวงชนของประเทศ
ใครจับมาได้ก็ต้องให้แก่แผ่นดิน ดังปรากฏใน
ศิลาจารึกตอนหนึ่งของพ่อขุนรามคำแหงว่า

“กูไปตีหนังวังข้างใต้ กูเอามาแก่พ่อกู
กูไปที่บ้านที่เมือง ไต่ข้างไต่ดวง ไต่บัว
ได้นาง ไต่เงื่อนไต่ทอง กูเอามาเวนแก่พ่อกู”

การ กระทำ ยุทธ ทัตติ ทุกครั้งถือ กันว่า
สำคัญมาก เป็นวีระกรรมอันมีเกียรติ ผู้
กระทำไม่ว่าแพ้ หรือชนะ ย่อมขึ้น ชื่อลือนาม
ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ รวมทั้งข้างก็
พลอยมีชื่อเสียงด้วย ในอาณาจักรสุโขทัย
มีการทำยุทธทัตติครั้งสำคัญหนึ่งครั้ง ดัง
ปรากฏในศิลาจารึกว่าดังนี้ “...เมื่อ
ขึ้นใหญ่ได้สืบเก่าเข้า ขุนสามชนเจ้าเมือง
ฉอดมาที่เมืองตาก

พ่อกูไปรบขุนสามชนหัวข้ายขุนสามชน
ขั้บมาทางขวา

ขุนสามชนเกลื่อนเข้า
ไพร่ฟ้าหน้าใส พ่อกูหนีญญาพายจะ
แล กูหนี
กูข้างเนกพล กูขับเข้าก่อนพ่อกู
กูต่อข้างด้วยขุนสามชน ตนกูพุ่งข้าง
ขุนสามชนตัวชื่อมาตเมืองแพ้ ขุนสามชน
พายหนี

พ่อกูจึงชนชอกู ขอพระรวมคำแหง เพื่อ
กูพุ่งข้างขุนสามชน .. .”

ในสมัยอาณาจักรอยุธยา ยุทธทัตติครั้ง
สำคัญมีจนถึงสองครั้ง ครั้งแรกทำยุทธทัตติ
เมื่อ พ.ศ. ๒๐๙๑ ระหว่างสมเด็จพระมหา
จักรพรรดิกับพระเจ้าแปร ข้างพระที่นั่งเสียดิ
กัทธิเข้าศึก พระเจ้าแปรขับข้างไล่ตามมา
สมเด็จพระศรีสุริโยทัย ซึ่งแต่งองค์ เป็น ชาย
โดยเสด็จมาด้วย เกรงว่าสมเด็จพระมหา
จักรพรรดิจะเป็นอันตราย ก็ขับข้างถลันเข้า
กันพระราชสวามีไว้ โดยความกตัญญู ถูก
เข้าศึกพันทิวคตรบอยู่กับคอข้าง พระรา
เมศวรกับพระมหินทรราชโอรส ขับข้างเข้า
ช่วยจนเข้าศึกถอยไป จึงได้พระศพสมเด็จพระ
พระชนนีคินมา พระเกียรติของสมเด็จพระ
ศรีสุริโยทัยได้ข้ายจรไปถึงนานา ประเทศ
และเป็นที่น่าปลื้มกันสืบมาว่า เป็นยอดนารี
ไทยพระองค์หนึ่ง

ครั้งที่ ๒ ทำยุทธทัตติ เมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๕
ระหว่างสมเด็จพระนเรศวรกับพระมหาอุป
ราชหงษาดี ที่ตำบลหนองสาหร่าย สมเด็จพระ
พระนเรศวรทรงข้างพระที่นั่งขอ เจ้าพระยา
ไชยานุภาพ พระมหาอุปราชทรงข้างพลาย
พัทธกอตอนแรกเจ้าพระยาไชยานุภาพเสียที่
ถูกข้างพลายพัทธกอรุนล่างจนตัวเบน เป็น

เหตุให้พระมหาอุปราชได้ที่ จัวงศ์สมเด็จพระนเรศวร แต่พระองค์เบี่ยงตัวหลบทัน คงถูกแต่พระมาลาหน้าชาติไป พอเจ้าพระยาไชยานุภาพสับตัดหลุดแล้วกลับได้ล้างแบกถนัดรูปฉายพักอกอหั้นเบนไป สมเด็จพระนเรศวรก็จ้วงฟันด้วยพระแสงของ้าวถูกพระมหาอุปราชที่ไหล่ขวาขาด ขบสิ้นพระชนม์อยู่กับคอช้าง ในขณะที่เดียวกันสมเด็จพระเอกาทศรถ ซึ่งประทับเจ้าพระยาปราบไตรจักร์ ก็ได้เข้ากระทำการุทธตัดกับจายโรแม่ทัพหน้า และฟันจายโรตายเหมือนกัน วีระกรรมครั้งนี้ได้เลื่องลือไปในนานาประเทศ ทำให้ศัตรูไม่ว่าในทิศใด ๆ เกรงขามมิได้มาเบียดเบียนประเทศไทยอีกเป็นเวลาถึง ๑๕๐ ปี ส่วนเจ้าพระยาไชยานุภาพ ภายหลังที่กระทำการุทธตัดแล้ว ได้ราชทินนามใหม่ เจ้าพระยาปราบหงสาวดี

ช้างเผือกที่พระมหากษัตริย์นำมาใช้เป็นราชพาหนะ ได้พระราชทานราชทินนาม ตั้งพระ พระยา ถึงเจ้าพระยา แต่ช้างพังที่เป็นเมียของช้างเผือกเหล่านี้ หาได้เรียกคุณนาย คุณหญิง และท่านผู้หญิง ตามพระราชกฤษฎีกาให้ใช้คำนำนามสตรี พ.ศ. ๒๔๖๐ ไม่ คงเรียกพังนั้น พังนี้ เช่น พังแป้น พังลม เป็นต้นตามชื่อเดิม

พระ พระยา และเจ้าพระยาข้างเหล่านี้ เวลาตายลง ไม่ได้รับพระราชทานโกศทองหรือหีบทอง อย่างพระยา หรือเจ้าพระยาคน และแม้ว่าข้างเหล่านี้จะออกศึก และได้รับพระราชทานพัชยา เช่น ผ้าคลุมหน้าทอง หรือผ้าปรองกูปทอง เหมือนอย่างขุนนางที่ปวงที่ออกศึกก็ตาม แต่เวลาตายลงก็ไม่ต้องแบ่งมฤตก ตามกฎหมายมฤตกบทที่ ๒ เพราะมันมิได้ เป็นบุคคล ตาม กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕

ราชการข้างในสมัยโบราณนับว่าสำคัญมากได้จัดไว้เป็นกรมใหญ่กรมหนึ่ง ปราบฎในพระอัยการนาพลเรือน ซึ่งตราขึ้นในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ชื่อ "กรมพระคชบาล" มีพระเพทราชากับพระสุรินทราชา เป็นจางวางขวา-ซ้ายกำกับกรม มีหลวงกำแพงจาง หลวงราชวังเมือง เป็นสมุหพระคชบาลขวา-ซ้าย คงจะเทียบได้เท่ากับอธิบดีในสมัยนี้ กรมพระคชบาลมีกรมหรือกองแยกออกไปอีก คือ ๑. กองครุฑข้าง ทำหน้าที่ฝึกช้างให้เข้ารบ ๒. กรมเข็อก มีหน้าที่หาเข็อกหนังไว้ผูกเครื่องช้าง ๓. กรมหมอช้าง มีหน้าที่รักษาช้างที่เจ็บป่วย (เช่นเป็นโรคตาแดง เข้าขี้ออกดอกหรือโรคคชชัย) ๔. กรมคุมช้าง มีหน้าที่ทำการ

รวม ซึ่งแบ่งออกเป็นสี่กอง กองข้างป็นใหญ่ กองข้างบรรพท กองข้างประเทียบ กองข้างมหาดไทย ๕. กรมโฆลงข้าง มีหน้าที่จับข้างป่ามาใช้ ดูแลรักษาข้างป่า

กองพลข้าง เหล่านี้สิ้นค่า ใช้จ่ายมาก ส่วนใหญ่หนักไปทางอาหาร (หญ้า) เวลาปกติจึงกำหนดให้จำเมือง รองจำเมืองทุกเมือง ขุนแขวง (เท่ากับนายอำเภอ) เป็นผู้หาหญ้าข้าง หรือเงินค่าหญ้าข้าง ส่วนมากมักจะเป็นเงินมอบให้สุพมาตราช รองสุพมาตราชเป็นผู้รวบรวมเก็บไว้ แล้วมอบให้สัตตินำส่งพระนครผู้ที่คอยรับอยู่ในพระนครได้แก่ขุนเทพนารายณ์ ซึ่งเป็นหัวหน้ากองหญ้าข้าง (และเรือ) ส่วนเรือที่ใช้นักกับการข้างนั้นขุนเพชฎาเป็นหัวหน้ากองสะสมและจัดทำให้พอใช้ในกองพลข้าง

หลังจากที่ได้ถูก ฝรั่งเศษ รุก ราน ขนานใหญ่ในปี ร.ศ. ๑๑๒ แล้ว กองทัพไทยได้เปลี่ยนรูปโฉมโดยฉับพลันทันที ทหารข้างหมดไป แต่ทหารม้ายังคงมีประโยชน์อยู่ แม้ว่าข้างจะมีได้เข้าอยู่ในแนวรบ แต่ข้างยังคงทำหน้าที่ส่งสัมภาระช่วยรบอยู่อีกนาน กรมพระคชบาลก็ยังคงมีอยู่

ตอน ๒ บัองกันข้างไม่ให้ถูกลักขำมแดน

ในบริเวณลานนาไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

จังหวัดเชียงใหม่ ข้างยังเป็นประโยชน์อยู่อีกมาก เพราะภูมิประเทศเหล่านั้นเต็มไปด้วยขุนเขาทุรกันดานต้องใช้ข้างเป็นพาหนะจึงจะไปมาหากันได้ อีกอย่างหนึ่งข้างก็เป็นประโยชน์มากในการทำไม้ขนอสัก ซึ่งมีอยู่อุดมสมบูรณ์ในภาคเหนือของไทย เขาใช้ข้างดูดลากและงัดขุดลงสู่สายน้ำ

ในประเทศพม่ามีภูมิประเทศเช่นเดียวกัน และมีป่าไม้สัก อุดม เช่น กัน กับ ลานนาไทย ดังนั้นการลัก ข้าง จาก ไทย ไป ขาย ในพม่า และลักข้างจากพม่ามาขาย ใน ประเทศไทย จึงมีชุกชุม ก่อความยุ่งยากให้แก่รัฐบาลทั้งสองฝ่าย ก่อความเสียหายทางเศรษฐกิจแก่เจ้าของข้าง

๑. หนังสือเบิกด่านขำมแดน ดังนั้นใน ร.ศ. ๑๑๖ รัฐบาลไทยกับพม่าของอังกฤษ จึงได้ตกลงกัน วาง ข้อ บังคับ บัองกันการลัก ข้างขำมแดนไว้ดังนี้

(๑) การพาข้างจากเชียงใหม่ (รวม เชียงใหม่ เชียงใหม่ด้วย) เข้าไปในพม่า จะต้องรับ "หนังสือเบิกด่านขำมแดน" มี รูปพรรณข้างเป็นสำคัญ จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย จึงจะข้ามไปได้ และการพาข้างจากพม่าเข้ามาในเชียงใหม่ ต้องได้รับหนังสือเบิกด่านขำมแดน มีรูปพรรณจากเจ้าหน้าที่

ฝ่ายอังกฤษก่อน จึงจะเข้ามาในเชียงใหม่ได้เช่นกัน

ถ้าข้างตัวใดที่พาเข้ามาหรือออกไป ไม่มี "หนังสือเบิกด้านข้ามแดน" กำกับประจำตัวข้างมาด้วยตั้งกล่าวแล้ว เจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่ายอาจจะจับไว้เพื่อสืบหาเจ้าของ หรือไล่ให้กลับออกไปก็ได้

(๒) ข้างที่หลุดพลัดข้ามแดนไปพม่าหรือหลุดพลัดเข้ามาในเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายจะจับข้างไว้ เพื่อคืนให้กับเจ้าของที่แท้จริง (ประกาศลงวันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๑๖)

๒. ผู้ร้ายย้ายถิ่น เมื่อผู้ร้ายไม่สามารถลักข้างข้ามแดนไปมาในบริเวณมณฑลพายัพได้ จึงย้ายข้ามแดนต่ำลงมาในมณฑลนครสวรรค์ มณฑลราชบุรีของไทย กับทวายของอังกฤษอีก รัฐบาลทั้งสองฝ่ายจึงได้ประกาศวิธีการใช้หนังสือเบิกด้านข้ามแดนระหว่างมณฑลนครสวรรค์ มณฑลราชบุรี กับ ทวายของอังกฤษ เช่นเดียวกับที่เชียงใหม่ เมื่อ ร.ศ. ๑๒๕ (ประกาศลงวันที่ ๑๙ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๕)

๓. การพาข้างไม่มีใบอนุญาตต้องถูกยึด พ.ร.บ. ตามข้าง ร.ศ. ๑๒๗ บัญญัติว่าการพาข้างข้ามเขตแดนออกไป ต้องได้รับ

ใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานทะเบียนก่อนจึงพาไปได้ ในทำนองเดียวกัน การพาข้างข้ามแดนเข้ามาก็ต้องได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานของประเทศนั้นแล้ว จึงจะพาเข้ามาได้

ถ้าพาข้ามแดนโดยไม่มีใบอนุญาต เจ้าพนักงาน (ทั้งสองฝ่าย) พบเข้าจะยึดข้างไว้ จนกว่าจะปรากฏเจ้าของ หรือห้ามมิให้พาเข้ามา (พ.ร.บ. ตามข้าง ร.ศ. ๑๒๗)

ตอน ๓ บ่อนักข้างไม่ให้ถูกฆ่าตาย

ปรากฏว่ามีผู้ฆ่าข้างป่าเองากันมากขึ้น เป็นการทำลายพันธุ์ข้างของประเทศให้หมดสิ้นไป จึงได้มี "พ.ร.บ. การรักษาร้างป่า ร.ศ. ๑๑๙" ออกมาคุ้มครองข้าง โดยมีใจความในกฎหมายที่บัญญัติไว้ดังนี้

ฆ่าข้างป่า ผู้ใดฆ่าข้างป่ามีความผิดโทษปรับตัวละ ๔๐๐ บาท หรือจำคุก ๓ เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่การฆ่าข้างด้วยความจำเป็น เพื่อป้องกันชีวิต

ผู้ใดพยายามฆ่าข้างป่าต้องถูกปรับตัวละ ๒๐๐ บาท หรือจำคุกไม่เกิน ๒ เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้างป่าตายลงด้วยเหตุใดๆ งาม นายหนัง กระตุง ตกเป็นของรัฐ (พ.ร.บ. การ

รักษาช้างป่า ร.ศ. ๑๑๙ ลงวันที่ ๑ พฤศจิกายน-
จิกายน ร.ศ. ๑๑๙)

รัฐบาลเป็นห่วงช้างอยู่ไม่น้อย ต่อมา
ได้เปลี่ยนกฎหมายสำหรับรักษาช้างป่าใหม่
เพิ่มโทษคนฆ่าช้างสูงชัน คือ พ.ร.บ. สำ-
หรับรักษาช้าง พ.ศ. ๒๔๖๔ ซึ่งมีใจความ
ย่อๆ ว่า

๑. การดูแลช้างป่า ให้เป็นหน้าที่
กระทรวงมหาดไทยและสมุหเทศาภิบาล ผู้
ว่าราชการจังหวัด

๒. ห้ามการจับช้าง เว้นแต่จะได้รับ
อนุญาตจากสมุหเทศาภิบาล จึงจับได้

๓. ถ้าจับได้ช้างสำคัญ ช้างดีปลาด
ช้างเนียม ต้องถวายพระบาทสมเด็จพระ-
เจ้าอยู่หัว

๔. ในกรณีจับช้าง โดยได้รับอนุญาต
ต้องเสียค่าภาคหลวง ๕ ชัก ๑

๕. ผู้ใดฆ่าช้างตายตัวหนึ่ง โทษจำไม่
เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท
หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่ฆ่าโดยเหตุจำเป็น
เพื่อป้องกันชีวิตจึงไม่มีโทษ

ตอน ๔ การติดตามช้างที่หาย

พ.ศ. ๒๔๕๑ มีกฎหมายเกี่ยวกับช้าง
ออกมาฉบับหนึ่งเรียกว่า พ.ร.บ. ตามช้าง

ร.ศ. ๑๒๗ เพื่อป้องกันการลักช้างทางหัว
เมืองชายแดน ซึ่งมีใจความว่า

๑. ให้ทำการจดทะเบียนช้าง ให้ผู้มี
ช้างนำช้างมาจดทะเบียนที่จังหวัดให้สิ้นเชิง
ภายใน ๓ เดือน เมื่อจดทะเบียนช้างตัวใด
แล้ว ให้เจ้าพนักงานออกตัวพิมพ์รูปพรรณ
เป็นคู่ฉบับ ให้เจ้าของช้าง ๑ ฉบับ ให้คน
รักษาช้าง ๑ ฉบับ

เมื่อพ้น ๓ เดือน ช้างใดไม่มีตัวพิมพ์
รูปพรรณก็จะถูกยึดไว้ จนกว่าเจ้าของจะจด
ทะเบียนมีตัวพิมพ์รูปพรรณออกให้ แล้วเจ้า
ของช้างผู้ไม่จดทะเบียนช้างก็ดี ผู้จับ
ช้างไม่มีตัวพิมพ์รูปพรรณก็ดี จะต้องถูก
ปรับ

๒. การเปลี่ยนเจ้าของต้องทำหนังสือ
ต่อหน้าอำเภอ การซื้อขาย จำนำ ใ้
จำนำ ให้บันช้างต่อกัน ต้องไปทำสัญญา
กันที่อำเภอ และจดลงในตัวพิมพ์รูปพรรณ
จึงจะถือว่าชอบด้วยกฎหมาย การโอนช้าง
เปลี่ยนเจ้าของ หรือจำนำโดยมิชอบด้วย
กฎหมาย ทั้งสองฝ่ายมีโทษถึงจำคุกไม่เกิน
หนึ่งปี

๓. การรับมฤตกช้าง ก็ต้องไปทำ
หนังสือต่อนายทะเบียน เปลี่ยนชื่อผู้รับ
มฤตกลงในตัวพิมพ์รูปพรรณ จึงจะชอบด้วย

กฎหมาย

๔. การติดตามช่างปลัดหาย เมื่อเกิดการลักข้างหรือข้างหายไปในช่วงใด นายอำเภอหรือกำนันจะเรียกให้ชาวบ้านออกช่วยติดตามเอาข้างคืน ชาวบ้านในช่วงนั้นต้องช่วยทุกครั้ง

นายอำเภอหรือกำนันในช่วงที่เกิดการลักข้างหรือข้างหายจะต้องตรวจดูร่องรอยแล้วติดตามไปกับชาวบ้านในช่วงนั้น ทั้งบังคับให้ความข้างหรือคนที่รักษาข้างที่หายนั้นให้ไปด้วย จนกว่าจะได้ข้างคืน หรือหมดรอยข้างที่หาย

เมื่อตามรอยข้างล่องเลยเข้าไปในช่วงอื่นแล้ว ผู้ปกครองในช่วงนั้น ต้องติดตามข้างนั้นไปเช่นเดียวกัน ถ้าผู้ใดขัดขืนไม่ยอมไปตามข้างกับเจ้าพนักงาน อาจมีโทษจำคุกไม่เกินกว่า ๓ เดือน

๕. บังคับให้รับผิดชอบร่วมกัน กฎหมายฉบับเดียวกันนี้ยังบัญญัติว่า ถ้ารอยข้างที่ถูกลักนั้นไปหมดลงในในช่วงใด และติดตามต่อไปมิได้ ให้ถือว่าบรรดาเจ้าพนักงานและ

ชาวบ้านในช่วงนั้น อยู่ในความรับผิดชอบที่จะต้องส่งตัวผู้ร้ายมาให้ พิจารณา ลงโทษ ตามกฎหมาย และจับข้างที่ลักไปนั้นส่งคืนมาด้วย ถ้าจับผู้ร้ายและส่งข้างมาไม่ได้ ก็ให้บังคับให้คนเหล่านั้นเสียสินไหมให้แก่เจ้าของข้างที่ถูกลักไปนั้น จงเต็มตามราคาข้าง แต่การปรับให้เสียค่าสินไหมที่วานี้ ให้ใช้ได้แต่เฉพาะในส่วนข้างที่มีตัวพิมพ์ รูป พรพรรณ แต่การบังคับให้รับผิดชอบร่วมกัน จะใช้ในท้องที่ใดก็ตามเมื่อข้าหลวง ซึ่งสำเร็จราชการมณฑล (สมุหเทศาภิบาล) ประกาศใช้คราวละไม่เกิน ๖ เดือน*

๖. รางวัลแก่ผู้ตามพบข้าง ผู้พบข้างที่หายไปโดยช่วยติดตามก็ได้ หรือโดยเหตุอื่น แต่มิใช่ผู้สมรู้กับผู้ลัก ผู้ซ่อน กฎหมายกำหนดให้ได้รับรางวัล ๒๐๐ บาท จากเจ้าของข้างด้วย

(พ.ร.บ. ฉบับนี้ใช้เฉพาะท้องที่บางแห่งเท่านั้น ซึ่งเป็นท้องที่ชายแดนตะวันตกและเหนือของประเทศไทย)

* กฎหมายฉบับนี้รู้จักว่าไม่เป็นธรรมแก่พลเมือง ซึ่งไม่รู้เห็นอะไรด้วยในเรื่องที่ข้างหาย จะต้องมีเสียสินไหมให้แก่เจ้าของข้าง ผู้ร่างกฎหมายก็รู้จักอยู่แล้วเช่นนี้เหมือนกัน เขาจึงเขียนมอบเรื่องให้สมุหเทศาภิบาล ข้าราชการสูงสุดในมณฑล เป็นผู้พิจารณาการใช้อีกชั้นหนึ่ง ให้เหมาะสมแก่รูปเรื่อง เช่นใช้ในท้องที่ที่ข้างหายเข้ามาเป็นเนืองนิตย์ เป็นต้น สมุหเทศาภิบาลจึงจะยอมใช้กฎหมายฉบับนี้ และใช้อยู่เพียงคราวละ ๖ เดือนเท่านั้น

ตอน ๕ การตั้งคอกจับช้าง

รัฐบาลทราบว่า มีผู้ตั้งคอกจับ ช้างป่า มากขึ้น แต่เมื่อผู้จับได้ช้างป่าเข้าคอกแล้ว ไม่มีช้างต่อพอจะจูงช้างป่าไป ผีได้ทันเวลา ทำให้ช้างป่าอดอยากล้มตายเสียมาก ช้าง เป็นสัตว์มีคุณและหายาก (ประกาศฉบับนี้ ยกย่อง) เพื่อป้องกันไม่ให้สูญพันธุ์ ได้มีข้อ บังคับไว้ดังนี้

๑. ผู้ใดตั้งคอกจับช้างต้องขออนุญาต สมุหเทศาภิบาล เมื่อทางการสอบสวนเห็น มีกำลังพอให้ตั้งคอกจับช้างได้ ก็จะอนุญาต ให้ตั้ง

๒. จับช้างได้ต้องแจ้งนายอำเภอ นาย อำเภอจะตรวจจำนวนช้างที่จับได้ และจะ ชักไว้เป็นของรัฐมีกำหนดว่า จับช้างได้ ๒ ถึง ๑๐ ชัก ๑ กว่า ๑๐ ถึง ๒๐ ชัก ๒ (ประกาศลงวันที่ ๑๐ เมษายน ร.ศ. ๑๑๘)

ประกาศฉบับนี้ไม่มีกำหนดโทษ มีแต่ บอกให้ขออนุญาตเท่านั้น รัฐจึงออกกฎ- หมายอีกฉบับหนึ่งซึ่งเรียกว่า พ.ร.บ. รักษา

ช้าง ร.ศ. ๑๑๘ (ซึ่งอ่านผ่านมาแล้ว) กฎหมายนี้มีใจความว่า

(๑) ตั้งคอกจับช้างป่า ผู้ใดตั้งคอก จับช้างป่าต้องขออนุญาต ถ้าผู้ใดตั้งคอก จับช้างป่าโดยไม่ได้รับอนุญาต มีโทษปรับ ไม่เกิน ๔๐๐ บาท หรือจำคุกไม่เกิน ๓ เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ ช้างป่าที่จับได้โดยผิด กฎหมายต้องตกเป็นของรัฐ

(๒) ช้างพิเศษ ต้องตก เป็น ของรัฐ ผู้ใดจับช้างเผือก ช้างสีปลาด ช้างเนียม ได้ช้างนั้นต้องตกเป็นของรัฐ ถ้าจับช้างพิเศษ เหล่านี้ได้แต่ปล่อยช้างนั้นไปเสียก็ดี ยกยอก เขาไว้เสียก็ดีมีโทษปรับไม่เกิน ๔๐๐ บาท หรือจำคุกไม่เกิน ๓ เดือน ถ้าและช้างนั้น ไปพบอยู่กับใครที่ใด ตกเป็นของรัฐเสมอ

(๓) ค่าภาคหลวง ขออนุญาตจับ ช้าง และจับช้างได้ ต้องให้รัฐ ๕ ชัก ๑ (พ.ร.บ. รักษาช้างป่า ร.ศ. ๑๑๘)

(อ่านกฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ ลักษณะ ต่อไปนี้ในฉบับหน้า)

Title : Laws Relating to Animals

Author : Pra Vorapakpibul

Contents : There exists in Thai law a bipartite division of things into movables and immovables, and useful animals are assigned to the former category. Laws relating to animals are enacted to protect the life and health of animals, their significance lying in the fact that their spirit reflects the humane nature of the Thai society and the influence of religion and culture on this part of the world. In this article, Pra Vorapakpibul discusses the status of the elephant considered to be of great importance to the Thai not only as a royal companion during past wars but also as a worker in forestry as present. The author describes in great detail the long-established legal process whereby the valuable animal has been protected and preserved.
